

Το ύστατο γεγονός του θανάτου

/ [Αφιέρωματα](#) / [Λαογραφία-Παράδοση](#)

[Νικόλαος Ζαχαράκης, Λαογράφος](#)

Ο θάνατος είναι τελετουργικά ο έσχατος από τους σταθμούς του ανθρώπινου βίου. Αποτελεί την τελική διάβαση, το πέρασμα από την ύπαρξη στην ανυπαρξία, από το «μέσα» προς το «έξω», από τον κόσμο των ζωντανών στον κόσμο των νεκρών.

Υπό αυτό το πρίσμα ενσωματώνει ένα πλήθος εθιμικών πρακτικών που συμβολοποιούν το γεγονός αυτό της μετάβασης. Οι πρακτικές αυτές συνδυάζουν στο εσωτερικό τους αφενός την οδύνη για τον αποχωρισμό του συγγενικού προσώπου και αφετέρου την πίστη σε μια άλλη ζωή.

Παίζοντας στα μνήματα, Γυρομέρι Φιλιατών, 1978. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη
Φωτογραφικά Αρχεία (από: Κ. Μπαλάφας, Ήπειρος, Ποταμός, Αθήνα 2003, 164-165)

Βασική μέριμνα για τον ετοιμοθάνατο ήταν η εξομολόγηση και η θεία κοινωνία την οποία λάμβανε από τον ιερέα. Ακολουθούσε ο τελετουργικός αποχωρισμός από τους συγγενείς και τους γνωστούς. Ο αποχαιρετισμός και η συγχώρεση ήταν το βασικό θέμα του τελετουργικού και ο λόγος του ετοιμοθάνατου είχε ιδιαίτερη βαρύτητα για τους συγγενείς του. Ο Μ. Μερακλής αναφέρει χαρακτηριστικά πως

«στα χωριά της Πυλίας, πριν κοινωνήσει ο παπάς τον άρρωστο, τον αλλάζουν και του βάζουν τα καλά του. Ύστερα θα μαζωχτούν παιδιά και εγγόνια γύρω του να τα συγχωρέσει και να τους δώσει την ευχή. Θα του φέρουν ένα λιοφτόκλαρο (κλαδί από ελιά) και ένα ποτήρι νερό και θα το βουτά μέσα να ραντίζει καθένα στο κεφάλι όπως τον αγιασμό λέγοντας του : σχωρεμένος να σαι, την ευχή μου να χεις. »

Στην Μύκονο και την Κάρπαθο ο ετοιμοθάνατος τους ράντιζε με νερό και αλάτι λέγοντας «ως λιώνει το αλάτι, να λιώνουν, οι κατάρες μου».

Εξέχοντα ρόλο στην όλη διαδικασία είχαν οι γυναίκες οι οποίες αναλάμβαναν να αλλάξουν τον νεκρό και να τον ετοιμάσουν για την κηδεία. Έπλεναν το σώμα του νεκρού με κινήσεις σε σχήμα σταυρού ενώ στο δωμάτιο στο οποίο τον τοποθετούσαν συνήθιζαν να βάζουν και ένα πήλινο σκεύος με νερό, προσφορά στην ψυχή η οποία σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες περιπλανιόταν γύρω από τους

τόπους που έζησε για σαράντα ημέρες. Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία μιας ηλικιωμένης από την Πύλο.

“Εκεί που θα ξεψυχήσει ο πεθαμένος βάνουμε ένα καντηλάκι και ένα ποτηράκι κρασί μέσα με ψωμάκι τρεις ημέρες . Γιατι η ψυχούλα πάει τρία βράδια, εκεί που ξεψύχησε και τρώει ψωμάκι και φεύγει. Σαράντα μέρες γυρίζει η ψυχή όξω. Λένε ότι πήγε μια φορά η Παναγία με τον άγγελο στον Άδη μέσα να ιδεί τις ψυχούλες και τις είδε να βασανίζονται, και ρώτησε τον άγγελο και της είπε ο άγγελος τις αμαρτίες. Τότενες η Παναγία λυπήθηκε και άφηκε τις ψυχές να βγαίνουνε έξω από τον Άδη τη Λαμπρή και να είναι λεύτερες σαράντα μέρες και των Αιρουσαλιώνε (Ψυχοσάββατο) να ξαναπαίνουνε μέσα. Γι αυτό και οι ψυχούλες λένε : ούλα τα Σάββατα να πάνε και να ρθούνε τα Αιρουσαλιώνε το Σάββατο να πάει και να μη ματάρθει. ”

Αφού έμενε για μια νύχτα στο σπίτι μεταφερόταν στην εκκλησία όπου τελούταν η νεκρώσιμη ακολουθία. Μετά την ακολουθία η πομπή των συγγενών συνόδευε το φέρετρο ως τον τάφο όπου ο ιερέας περιέχυνε το σώμα με λάδι. Η φροντίδα για το νεκρό βέβαια δεν εξαντλούνταν εκεί.

Οι γυναίκες της οικογένειας φρόντιζαν για την ετοιμασία του σιταριού (κόλλυβα) το οποίο μοιραζόταν κατά την ημέρα της κηδείας αλλά και στις ημέρες των μνημοσύνων σύμφωνα με το τυπικό της εκκλησίας. Το σιτάρι λειτουργούσε ως σύμβολο της φθοράς και της αναγέννησης του ανθρώπου υποδηλώνοντας την προσδοκία της ανάστασης η οποία συντηρούταν στην πορεία του χρόνου μέσα από ένα σύνολο αναμνηστήριων τελετών.

<https://bit.ly/33HvhPj>